

การบูรณาการเพื่อเปิดโลกการเรียนรู้ของนักเรียน

WIDENING THE LEARNERS' WORLD THROUGH INTEGRATION

จารุวัฒน์ สองเมือง¹

Jaruwat Songmuang¹

¹อาจารย์ประจำ สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

¹Lecturer at Educational Sciences and Innovation for Learning Management Program, Faculty of Education, Fatoni University.

Received: May 8, 2019 Revised: May 21, 2019 Accepted: June 24, 2019 Published Online: December 24, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยแนวทางการปรับเปลี่ยนที่สำคัญจะต้องสอดคล้องกับโลกการเรียนรู้ของเด็ก และแนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณค่ากับเด็ก การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงจากหนึ่งประสบการณ์ของเด็กไปยังความรู้ที่หลากหลายเนื้อหาและวิชาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดำเนินการโดยผู้เรียนด้วยวิธีการที่ตนเองมีความถนัดและมั่นใจ ในขณะที่ครูผู้สอนปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นผู้หนุนเสริมการเรียนรู้ กระบวนการเพื่อขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในชั้นเรียน ประกอบด้วย 1) การทำความเข้าใจหลักสูตร 2) การกำหนดสมรรถนะผู้เรียนที่ต้องการ 3) กำหนดหน่วยและกลยุทธ์การเรียนรู้ 4) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ที่น่าสนใจ 5) หนุนเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 6) สร้างความภูมิใจในผลการเรียนรู้

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ การบูรณาการ การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ABSTRACT

This article aims to present an approach to learning management modification to meet the current changing world. The modification needs to be primarily in harmony with the students' learning world and the learning integration approach for valuable learning. The learning integration is to link the learners' experience with a variety of contents and subjects through active learning activities using their own individual applicable methods. Teachers

¹ Corresponding author : jaruwat.s@ftu.ac.th

change their role to be supportive of their students' learning. The procedures for driving integrated learning in the classroom cover (1) understanding the curriculum, (2) setting the expected learners' competencies, (3) identifying learning units and strategies, (4) designing learning activities linked with interesting situations, (5) supporting students' learning, and (6) building pride in their learning achievements.

KEYWORDS: Learning Management, Integration, Learner-Centered

บทนำ

ประเด็นหนึ่งที่ถูกพูดถึงพร้อมกับการปฏิรูปการศึกษาของไทยตั้งแต่เมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา คือเรื่องของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยในยุคต้นของการปฏิรูปส่วนใหญ่จะตั้งคำถามว่าแนวคิดนี้จะดีกว่าการสอนแบบเดิมได้อย่างไร สอนอย่างไร จนกระทั่งปัจจุบันเป็นคำถามที่ว่า จะทำอย่างไรให้การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีประสิทธิภาพ และเป็นปัญหาการจัดการศึกษาในปัจจุบันถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ, 2557) ตลอดระยะเวลาของการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าประเด็นที่ยังไม่ประสบความสำเร็จและจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ได้แก่ 1) ด้านโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสและผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้มีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น สร้างโอกาสให้กับประชากร วัยกำลังแรงงานได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น สร้างการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต 2) ด้านคุณภาพการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมาก และต่ำกว่าหลายประเทศในแถบเอเชีย เช่นเดียวกับประเด็นคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนที่ต้องการการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และ 3) ด้านประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และการใช้จ่ายงบประมาณทางการศึกษา ซึ่งประเทศไทยมีการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการศึกษาค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ แต่ใช้จ่ายเพื่อพัฒนาผู้เรียน พัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาครูค่อนข้างน้อย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

คุณภาพการศึกษาในปัจจุบันแตกต่างจากอดีต การจัดการเรียนรู้ที่เป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับนักเรียนนั้นจะไม่เพียงพออีกต่อไป การจัดการเรียนรู้ไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงในสิ่งที่นักเรียนมีประสบการณ์เดิมเท่านั้น แต่ต้องสามารถสร้างความพร้อมในการเข้าสู่อนาคตได้อย่างมั่นคง (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แฉิงขัน, 2550) เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาในระยะต่อไปบรรลุเป้าหมายจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาครูและเพิ่มประสิทธิภาพการสอน เนื่องจากในปัจจุบันความพร้อมของครูต่อการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่นั้นเป็นสิ่งจำเป็น แต่พบว่าครูยังขาดความรู้ที่ชัดเจนในสิ่งที่ตนเองต้องรับผิดชอบในการจัดการ

เรียนรู้ เนื่องจากครูบางส่วนจำเป็นต้องรับสอนในหลายวิชาหรือสอนในวิชาที่ตนเองไม่ถนัด (นพมาศ หงษาชาติ, 2553) นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ยังจัดการเรียนรู้ที่ไม่แตกต่างจากในอดีต ในขณะที่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนต้องการการเปลี่ยนจากการสอนแบบการบรรยาย อธิบาย ถ่ายทอดความรู้จากครูให้กับนักเรียนไปสู่การสร้างกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีประสบการณ์และลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้และทักษะ ซึ่งสืบเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาครูที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จ ครูไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับการอบรมมาแล้วไปสู่การปฏิบัติได้ (พัชนี กุลฑานันท์ และคณะ, 2554) ขณะเดียวกันสื่อการจัดการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ครูส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการผลิตและการนำไปใช้และมีความต้องการในการรับการพัฒนาทักษะดังกล่าว (จารุวัจน์ สองเมือง, 2551)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่กระตุ้นให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาเห็นความสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกับความเปลี่ยนแปลงของโลกการเรียนรู้ของเด็กและแนวทางการบูรณาการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนนำเสนอแนวทางการดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาต่อไป

โลกของการเรียนรู้ของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป

สภาพสังคมในปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมากและยังเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และยังมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการปรับเปลี่ยนที่ล่าช้าจะส่งผลให้เกิดการสูญเสียความมั่นคงในตำแหน่งที่ยืนอยู่ในปัจจุบันได้ ซึ่งปัจจุบันมีปรากฏการณ์เช่นนี้ให้เห็นอย่างต่อเนื่อง บริษัทักษ์ใหญ่ที่เป็นผู้นำส่วนแบ่งในธุรกิจต่างๆ เพียงการไม่สามารถก้าวทันความเปลี่ยนแปลงอาจจะนำบริษัทไปสู่ความล้มเหลวได้ ในความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โลกของการศึกษาก็เช่นกันจำเป็นต้องก้าวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่เพียงการก้าวให้ทันความเปลี่ยนแปลงแต่จะต้องก้าวนำการเปลี่ยนแปลงของสังคม และยิ่งถือเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญเพราะการศึกษาคือการเตรียมคนเพื่ออนาคต

อนาคตของเด็กๆ ในวันนี้จะแตกต่างจากอนาคตของผู้ใหญ่ในปัจจุบัน เช่นเดียวกับกับความเป็นเด็กของเด็กๆ ในวันนี้ก็ไม่เหมือนกับความเป็นเด็กของผู้ใหญ่เมื่อวันก่อน เป้าหมายในอนาคตไม่สามารถที่จะนำเอาเครื่องมือในอดีตมาใช้เพื่อสร้างอนาคตให้กับพวกเขาได้อีกต่อไป หลายนิยามในการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนไป เช่นเมื่อในอดีตคนเก่งคือคนที่เพียงแค่อ่านหนังสือออก และคนที่สามารถอ่านออกเขียนหนังสือได้เท่านั้นจะมีรับราชการได้มีตำแหน่งงานที่ดี เพราะในยุคนี้การศึกษามุ่งพัฒนาคนที่ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถอ่านออกเขียนให้ไปสู่การมีด้านทักษะด้านการอ่านการเขียน ในขณะที่ทักษะการทำงานที่ต้องการก็มีความ

ซับซ้อนน้อยกว่าในปัจจุบัน ในยุคต่อมาทักษะการอ่านการเขียนเพียงอย่างเดียวไม่สามารถการันตีถึงการมีงานทำเพราะทักษะเหล่านี้กลายเป็นทักษะพื้นฐานไป คำถามที่เกิดขึ้นคือ คนเก่งสำหรับปัจจุบันและอนาคตเป็นอย่างไร คำถามนี้เป็นคำถามที่หลายคนให้ความสำคัญเพราะคำตอบที่ได้มาจะเป็นกรอบแนวทางในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการศึกษาต่อไป ทั้งนี้การศึกษาจะต้องเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กเพื่อที่พวกเขาจะสามารถดำเนินชีวิตในอนาคตต่อไป (สุวิมล เขียวแก้ว, 2557)

จากประเด็นดังกล่าว ก่อนการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการพูดคุยเรื่องนี้และมีการพัฒนาแนวคิดเรื่อง "ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21" โดยความร่วมมือของภาคส่วนวงการนอกการศึกษาที่ประกอบด้วย บริษัทเอกชนชั้นนำขนาดใหญ่ เช่น บริษัทแอปเปิ้ล บริษัทไมโครซอฟ บริษัทวอลดิสเนย์ องค์กรวิชาชีพระดับประเทศ และสำนักงานด้านการศึกษารัฐ รวมตัวและก่อตั้งเป็นเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills) หรือเรียกย่อๆ ว่า เครือข่าย P21 คำตอบที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวคือ คนในยุคศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่เพิ่มเติมจากคนในศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งมีองค์ประกอบคือ 3R4C คือ 3R ได้แก่ Reading (การอ่าน), การเขียน (Writing) และ คณิตศาสตร์ (Arithmetic) และ 4C ได้แก่ Critical Thinking (การคิดวิเคราะห์) , Communication (การสื่อสาร), Collaboration (การร่วมมือ) และ Creativity (ความคิดสร้างสรรค์) รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี และการบริหารจัดการด้านการศึกษารูปแบบใหม่ ซึ่งคำตอบจากการศึกษาดังกล่าวนำไปสู่การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนมาจนถึงปัจจุบัน (จารุวัจน์ สองเมือง, 2558)

ปัญหาของไทยคือ เรายอมรับว่าความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแล้ว แต่เรายังคงใช้เครื่องมือเดิมในการบริหารจัดการ ผลก็คือเราไม่สามารถเท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ เด็กยุคนี้เติบโตมากับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว เด็กเกิดมาในยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศ ในขณะที่ผู้ใหญ่ส่วนหนึ่งเกิดมาในยุคอุตสาหกรรมหรือไม่บางคนก็อาจจะยังอยู่ในยุคเกษตรกรรมซึ่งใช้เครื่องมือในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากยุคปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้สิ่งที่สะท้อนกลับมาถึงผลการจัดการศึกษาคือ ความล้าหลัง การจัดการศึกษาในชั้นเรียนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงของโลก ตัวอย่างที่สามารถสะท้อนภาพความเปลี่ยนแปลงได้ นั่นคือ ห้องสมุด ซึ่งอดีตคือสถานที่เก็บรวบรวมความรู้ หนังสือตำรามากมาย ถ้าต้องการค้นคว้าหาความรู้ก็ต้องเข้าไปค้นหาในห้องสมุด แต่ปัจจุบันอาจจะไม่ใช่อย่างนั้นแล้ว หนังสือที่เป็นรูปเล่ม หรือห้องสมุดขนาดใหญ่ไม่ได้สนองตอบต่อการเรียนรู้

ของเด็กเหมือนเด็กในอดีต แต่โทรศัพท์มือถือกลับกลายเป็นอุปกรณ์ที่สามารถเรียกหาความรู้ได้อย่างทันใจ ความรู้ที่อยู่ในระบบสารสนเทศที่มีการออกแบบไว้ให้สามารถใช้งานได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว (นฤมล เทพนวล, 2558) นี่คือการเปลี่ยนแปลงของเครื่องมือ และเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าโลกของการเรียนรู้สำหรับเด็กเปลี่ยนไปแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นเด็กรู้จักการใช้งานเครื่องมือเหล่านั้นได้ดีกว่าผู้ใหญ่หลายๆ คน ผลของการเปลี่ยนแปลงของแหล่งรวบรวมความรู้และพฤติกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ดังกล่าวส่งผลให้หลายสำนักพิมพ์ต้องปิดตัวไป (รัชชิรา นนท์ ทองเทพ, 2560; อธิวัฒน์ อุดมสินเจริญกิจ, 2559) ปรากฏกล่าวดังกล่าวนำไปสู่คำถามต่อการจัดการศึกษาว่า แล้วทำไมครูยังคงคิดว่าการอ่านจากหนังสือเป็นสิ่งสำคัญ ขณะที่สื่อสมัยใหม่มีความรู้ให้มากกว่าและสะดวกกว่าหนังสือ ทำไมเราไม่สร้างโลกการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับเด็กของเรา และทำไมเราจึงพยายามหยุดโลกการศึกษาของพวกเขาให้เหมือนกับในยุคของพวกเขา ในขณะที่เรามีหน้าที่ที่จะต้องเตรียมอนาคตให้กับพวกเขา โดยทำให้เขามีความสุขกับการเรียนรู้ในปัจจุบันและก้าวอย่างสู่ออนาคตที่มั่นคง

โลกการเรียนรู้ของเราในอดีตนอกจากจะไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการการเรียนรู้ของเด็กในยุคปัจจุบันแล้ว ยังไม่ครอบคลุมทักษะที่จำเป็นที่พวกเขาจะต้องได้รับการพัฒนาอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งจะเป็นทักษะสำคัญเพื่อการอยู่รอดของพวกเขาในอนาคต เพราะหากพิจารณาจากสถิติการถูกล่อลวงผ่านอินเทอร์เน็ตของคนไทยก็จะเห็นว่าปัญหานี้จะยิ่งเพิ่มทวีคูณขึ้นในอนาคตหากการจัดการศึกษาไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ให้กับเด็กได้ โดยจากรายงานของไซแมนเทค (Symantec, 2017) ระบุว่า ไทยติดอันดับ 11 ในภูมิภาคที่มีการหลอกลวงทางไซเบอร์มีเดียสูงที่สุด และอยู่อันดับ 52 ของโลก

โลกการเรียนรู้ของเด็กในยุคนี้มีความแตกต่าง และไม่เพียงพอกับเพียงแค่การที่ต้องนั่งฟังครูอย่างตั้งใจ เพราะการนั่งฟังอาจจะเป็นเรื่องที่ซ้ำเกินไปสำหรับพวกเขา เด็กอาจจะอยากรู้ให้เร็วกว่าที่ต้องรอฟังจากครูบอก แต่ครูในปัจจุบันอาจจะต้องการที่จะอธิบาย ส่งผลให้เด็กต้องฝืนนั่งรับฟังการอธิบายและบางครั้งก็อาจจะแสดงอาการพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ออกมา และทำให้เกิดคำตัดสินจากครูว่า เด็กเหล่านั้นเป็นเด็กสมาธิสั้น หรือคำบ่นที่ได้ยินกันบ่อยๆ ว่า เด็กสมัยนี้ไม่สนใจ ไม่ตั้งใจเรียน

ความเข้าใจว่านักเรียนไม่ฟังในสิ่งที่ครูอธิบายแล้วนักเรียนจะรู้จะเข้าใจได้อย่างไร เป็นคำถามที่อาจจะเป็นจริงอย่างนั้นเมื่อ 50 ปีที่แล้ว แต่สำหรับปัจจุบัน โลกของการเรียนรู้ไม่ได้เป็นลำดับขั้นตอนเหมือนในอดีต เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เราสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้อย่างง่ายดาย และลดข้อจำกัดทั้งเรื่องสถานที่ และเวลา เช่นเดียวกับพฤติกรรมของเด็กที่พวกเขาสามารถจะจัดลำดับและสะสมความรู้ใหม่ได้ตลอดเวลา ขณะเดียวกันยังสามารถที่จะประมวลความรู้ทั้งเก่าและใหม่มาเพื่อตัดสินใจกับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมั่นใจ

และทันท่วงทีหากเขาได้รับการฝึกฝนอย่างถูกต้อง ห้องเรียนให้อิสระต่อการเรียนรู้ของนักเรียนจะมประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากกว่าห้องเรียนที่กำกับการเรียนรู้ของนักเรียน (Guthrie et al, 2000)

จากความเปลี่ยนแปลงข้างต้นบางครั้งการจำกัดความรู้ด้วยขอบเขตของวิชาก็อาจจะกลายเป็นกำแพงการเรียนรู้ของเด็กไป ยิ่งไปกว่านั้นขอบเขตของวิชายังส่งผลให้ความสนใจในการเรียนรู้ของเด็กลดน้อยลง (Spada and Lightbown, 2008) เช่นในขณะที่เด็กในความสนใจรถยนต์ สนใจที่จะวาดและระบายสีรูปรถ ครูคณิตศาสตร์กลับไม่ได้นำเอาความสนใจดังกล่าวมาสู่การหาค่าความยาวของเส้น แต่กลับไปให้เด็กนำไม้บรรทัดไปวัดเส้นในหนังสือเรียน และครูศิลปะก็กลับให้เด็กไปเรียนรู้เรื่องรูปทรงจากเจกันที่ครูนำมา ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว จากความสนใจของเด็กแต่ละคนสามารถนำไปสู่การเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ได้อย่างครบถ้วน อันเนื่องจากเด็กมองไม่เห็นคุณค่าของสิ่งที่เขากำลังถูกให้เรียนอยู่ เด็กจะให้ความสนใจน้อยลงกับสิ่งที่เขาไม่เห็นคุณค่าซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนแบบบรรยาย อธิบายของครู เช่นเดียวกันบางเนื้อหาครูเองอาจจะตอบไม่ได้ด้วยซ้ำไปว่าจะให้เด็กนักเรียนๆ ไปเพื่ออะไรนอกจากการสอบเพื่อเรียนในระดับสูงขึ้นไปเท่านั้น แต่ในความจริงการเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปนั้นเป็นเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อเด็กน้อยมากเมื่อเทียบกับความฝันที่เด็กอยากเป็นที่ฝังอยู่ในใจของพวกเขาและเขารู้ว่าเขาสามารถไปถึงฝันได้นั้นด้วยตัวของเขาเอง ติดอยู่เพียงคำว่า ณ ตอนนี้เขาติดอยู่ในคุกของการเรียนรู้ของคนรุ่นก่อนเท่านั้นเอง

การทำลายกำแพงการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กโดยหันมาให้ความสำคัญกับวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับความถนัดของนักเรียนแต่ละคน (AbdRahman et al, 2010) ด้วยเครื่องมือที่เด็กชอบจะนำไปสู่การสร้างความพร้อมให้กับเด็กในการสร้างอนาคตของเขาที่มั่นคงต่อไป ซึ่งหนึ่งในวิธีการเพื่อการทำลายกำแพงการจัดการเรียนรู้แบบเก่าๆ นั่นคือ การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ นั่นเอง

มโนทัศน์การบูรณาการการจัดการเรียนรู้

การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ในยุคต้นเป็นเพียงการบูรณาการภายในวิชา มีข้อจำกัดในการผสมผสานกันในระหว่างวิชา การบูรณาการที่ข้ามผ่านกำแพงวิชาเริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 20 (Kurt and Pehlivan, 2013) การบูรณาการไม่ใช่เป็นเพียงการเอาเนื้อหาจากหลายๆ บทหลายๆ วิชามาสอนรวมกันเท่านั้น แต่เป็นการเชื่อมโยงจากหนึ่งประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนไปยังความรู้จากหลากหลายเนื้อหา หลากหลายวิชา (Baker, 2013) ปัญหาหนึ่งที่ไม่สามารถทำให้การบูรณาการนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเด็กได้จริง เนื่องจากการที่ครูให้ความสำคัญกับการนำเอาเนื้อหาวิชาที่ตนเองรับผิดชอบไปสู่การเชื่อมโยงไปยังวิชาอื่น ซึ่งวิธีการนี้ทำให้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กทำได้แบบมีข้อจำกัด เพราะครูส่วนใหญ่จะยังคงพัวพันกับเนื้อหาที่

ตนเองจะต้องถ่ายทอดไปยังผู้เรียน การให้ความสำคัญกับเนื้อหามากกว่ากิจกรรมหรือการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กคือเครื่องหมายบ่งบอกว่าการบูรณาการในการจัดการเรียนรู้นั้นอาจจะไม่บรรลุเป้าหมายที่แท้จริงได้

เนื่องจากการบูรณาการเป็นกลวิธีหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งเป็นกลุ่มการสอนที่แตกต่างจากการสอนแบบบรรยายหรือการสอนที่ครูเป็นสำคัญ ดังนั้นจุดเพื่อการเริ่มต้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจึงไม่ได้เริ่มต้นที่ว่ามีเนื้อหาอะไรที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการถ่ายทอดออกไป แต่จะให้ความสำคัญกับพฤติกรรมหรือผลที่ผู้เรียนจะเกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีประสบการณ์กับสถานการณ์หรือกิจกรรมที่ครูออกแบบไว้ให้ (Kurt and Pehlivan, 2013) ดังนั้นการเริ่มต้นการบูรณาการจึงเริ่มจากการกำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดกับผู้เรียน แล้วจึงนำไปสู่การออกแบบสถานการณ์หรือโจทย์เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือทำหรือแก้ปัญหา สำหรับการเรียนรู้เนื้อหาวิชานั้นก็จะเกิดขึ้นได้จากค้นคว้าและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบและจากการให้คำปรึกษาจากครูผู้สอน ผู้เรียนจะมีบทบาทในการค้นหาความรู้ สรุปความรู้ด้วยตัวของเขาเอง การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจึงเป็นกลวิธีการสอนเพื่อให้สามารถพัฒนาทั้งทักษะการคิด ความรู้ตลอดจนเจตคติของผู้เรียนไปพร้อมๆ กัน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สร้างความสมดุลให้กับผู้เรียน

กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการส่งผลให้ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของครูที่จะต้องลดบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหา เป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทที่มาก และครูหลายคนยังมีข้อจำกัดในการปรับเปลี่ยนบทบาทดังกล่าว โดยเฉพาะเมื่อครูให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชา โดยการสอนแบบบูรณาการครูต้องมีความอดกลั้นเพื่อเปิดโอกาสในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถามและหาคำตอบด้วยตัวของพวกเขาเอง ครูจะต้องไม่รีบที่จะเฉลยคำตอบ แต่ครูจะต้องตั้งข้อสงสัยเพิ่มขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนศึกษาซ้ำๆ จนกว่าเขาจะมั่นใจว่าสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ไปนั้นถูกต้อง ความน่าสนใจของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการคือการเลือกสถานการณ์ที่เชื่อมโยงไปยังสิ่งที่ผู้เรียนสนใจและมีคุณค่ากับพวกเขาในการลงมือทำลงมือเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็ต้องถอดบทเรียนมาเป็นข้อสรุปสำหรับพวกเขาเองได้และตอบโจทย์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรได้ด้วยเช่นกัน

การบูรณาการจะเปลี่ยนการสอนจากเดิมที่ครูคือแหล่งความรู้สู่การให้ผู้เรียนค้นคว้าจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย และครูมีหน้าที่ที่จะต้องเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน เพราะครูคนเดียวอาจจะมีความรู้ไม่เพียงพอที่จะตอบคำถามจากการลงมือเรียนรู้และค้นคว้าของผู้เรียน อีกประเด็นสำคัญของการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือการไม่นำใช้กลวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่ถนัดมาใช้ ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ครูมักจำกัดรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้บูรณาการผู้เรียนจะเป็นคนเลือกแนวทางที่เขาถนัดในการแก้ไขปัญหาของเขาเอง เป็น

การจัด การเรียนรู้ที่มุ่งใช้จุดแข็งของผู้เรียนเพื่อการพัฒนาและลดจุดอ่อนเอาไว้เพื่อการแก้ไข (จารุวัจน์ สอง เมือง และอิบรอฮิม อัลมุตอฟา, 2559) ทั้งนี้เพราะเราเชื่อว่าในแต่ละปัญหาอาจจะมีหลายร้อยวิธีการแก้ไข ไม่จำเป็นที่เราจะต้องฝืนใช้วิธีการที่เราไม่ถนัดมาแก้ไขปัญหาดังนั้นตั้งแต่การศึกษาปัญหา การค้นหาวิธีการแก้ไข ปัญหา การลงมือแก้ไขปัญหา และการสรุปบทเรียนจากสิ่งที่ได้ลงมือทำไปคือกระบวนการของการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งสิ้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะสร้างความพร้อมให้ผู้เรียนพร้อมรับสถานการณ์ต่างๆ ที่เขาจะต้องประสบในอนาคต แต่ทั้งนี้นอกจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างจากอดีตแล้ว การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียนก็ต้องปรับเปลี่ยนด้วยเช่นกัน ซึ่งจะไม่ใช้การวัดที่ความจำ ความเข้าใจเท่านั้นแต่เป็นการวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ครอบคลุมในทุกด้าน พิจารณาและให้คุณค่าจากผลงานของผู้เรียน ปลายทางของการทำงานของผู้เรียนคือความภูมิใจของผู้เรียนเองในผลงานดังกล่าว

แนวทางการเพื่อขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในชั้นเรียน

ปัจจุบันไทยได้นำเอาแนวคิดบูรณาการมาใช้ในหลายวิธีการ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบ STEM Education การจัดการเรียนแบบ Open Approach ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยนำเอาโจทย์หรือประเด็นการเรียนรู้ที่ใกล้ตัวและเป็นที่น่าสนใจของเด็กมาสู่การเรียนรู้ร่วมกันเชื่อมโยงกันในหลายๆ วิชา ซึ่งแน่นอนว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวจะไม่สำเร็จหากครูไม่เปิดให้ผู้เรียนได้เลือกวิธีการของเขาเองในการเรียนรู้และแก้ไขปัญหา และแน่นอนหากครูยังคงปิดกั้นการเรียนรู้ด้วยวิธีการใหม่ๆ แล้วก็ไม่มีอะไรที่จะมารันทิศความพร้อมของเด็ก ๆ ในการที่จะเข้าสู่ความมั่นคงในอนาคตของพวกเขาเลย และเพื่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ ครูจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง เพราะครูคือต้นแบบของเด็ก ๆ ในการเรียนรู้

เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาไทย ผู้เขียนขอเสนอกระบวนการแนวคิดหลักการบูรณาการไปใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเด็กเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตร เป็นการทำความเข้าใจที่แตกต่างจากที่ผ่านมาที่ส่วนใหญ่มุ่งไปที่มาตรฐานและตัวชี้วัดของวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ มาสู่การศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรว่า เป้าหมายปลายทางสำคัญที่หลักสูตรต้องการคืออะไร นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาด้วยหลักสูตรนี้จะต้องเป็นอย่างไร (AbdRahman et al, 2010) แปลงความต้องการนั้นออกมาเป็นสิ่งที่ครูสามารถนึกภาพจำลองออก และนำไปสู่การประเมินในภายหลังได้ว่าทำสำเร็จหรือไม่ เป็นที่น่าเสียดายที่ปัจจุบันหลายโรงเรียนละเลยการสร้างกระบวนการวิเคราะห์ร่วมกันถึงความต้องการของหลักสูตร และอัตลักษณ์ความโดดเด่นและแนวทางการพัฒนาของ

โรงเรียนที่เป็นไปตามความต้องการของชุมชน โดยส่วนใหญ่ที่มีการดำเนินการภายในโรงเรียน คือการมอบหมายให้ครูในแต่ละกลุ่มสาระวิเคราะห์ตัวชี้วัดในแต่ละรายวิชา ซึ่งผลที่ได้เปรียบเทียบกับได้กับวิชาแต่ละวิชาแต่ละระดับชั้นเป็นจิ๊กซอว์ ชิ้นหนึ่ง เมื่อเด็กเรียนครบหลักสูตรก็หมายถึงเด็กมีจิ๊กซอว์ครบถ้วนแล้ว เพียงแต่ไม่สามารถนำมาต่อกันได้เนื่องจากจุดต่อเชื่อมขนาดไม่ลงตัวกัน

การทำความเข้าใจหลักสูตรร่วมกันของครูในโรงเรียนถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันที่สำคัญ (ฉัตรชัย หวังมีจมี และ งามอาจ นัยพัฒน์, 2560) แต่ที่สำคัญไปกว่านั้นคือการศึกษาศึกษาหลักสูตรไม่ได้ทำเพื่อการแบ่งแค่งตัวชี้วัด แต่เป็นการแบ่งปันความเห็นร่วมกันว่าด้วยภาพฝันเด็กที่ต้องการเป็นอย่างไร และจะมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กอย่างไร (Baker, 2013)

2. กำหนดเป้าหมายสมรรถนะผู้เรียนที่ต้องการ เพื่อการจัดการเรียนรู้เกิดการบูรณาการได้อย่างชัดเจนจำเป็นอย่างยิ่งที่ในแต่ละวิชาจะต้องเลือกหรือกำหนดสมรรถนะของผู้เรียนที่ต้องการ ซึ่งจะนำมาเป็นเป้าหมายในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ (Baker, 2013) สมรรถนะเป็นเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างจากจุดประสงค์การเรียนรู้ในอดีต เป็นความสามารถของผู้เรียนที่จะเกิดขึ้นจากสถานการณ์การเรียนรู้ที่ครูออกแบบไว้ ในขั้นตอนนี้เป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองของครูในการสอนที่เดิมมุ่งที่เนื้อหาวิชาที่จะสอนมาเป็นมุ่งสมรรถนะของผู้เรียนประเด็นตั้งต้นในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละวิชา ทั้งนี้สมรรถนะจะไปสู่การศึกษาค้นคว้าสร้างความเข้าใจในเนื้อหาที่จำเป็นต้องสอนต่อไป

3. กำหนดหน่วยและกลยุทธ์การเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้ครูผู้สอนจะกำหนดหน่วยการเรียนรู้เพื่อตอบโจทย์สมรรถนะที่ต้องการพัฒนา โดยเป็นการเชื่อมโยงไปยังมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การกำหนดหน่วยการเรียนรู้จะทำให้ครูเห็นโครงสร้างของรายวิชา เห็นความเชื่อมต่อของแต่ละหน่วย โดยหนึ่งหน่วยการเรียนรู้จะหมายถึงหนึ่งโจทย์หรือสถานการณ์ที่จะนำไปใช้เพื่อการเรียนรู้ของเด็กที่จะต้องนำเอาความรู้ที่หลากหลายมาประกอบรวมกันในการแก้ไขโจทย์ที่กำหนดไว้ และนำไปสู่การสร้างชิ้นงานจากการเรียนรู้ดังกล่าว

หน่วยประสบการณ์หรือหน่วยการเรียนรู้เป็นหน่วยที่แปลงมาจากเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยหลักสูตรและปรัชญาของโรงเรียน โดยใช้ปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและอยู่ในความสนใจของผู้เรียนมาเป็นโจทย์เพื่อการเรียนรู้ของแต่ละหน่วย (AbdRahman et al, 2010; ฉัตรชัย หวังมีจมี และงามอาจ นัยพัฒน์, 2560) โดยในแต่ละหน่วยการเรียนรู้จะประกอบด้วยมีส่วนร่วมของทุกวิชาทุกกลุ่มสาระโดยอาจจะมีสัดส่วนความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ในแต่ละหน่วยประสบการณ์จะต้องมีการกำหนดผลงานหรือชิ้นงาน

ที่จะผู้เรียนจะต้องทำให้เกิดขึ้นและเป็นชิ้นงานที่สามารถนำไปใช้เพื่อการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของพวกเขาได้ในทุกรายวิชา

4. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสถานการณ์ที่น่าสนใจ เมื่อได้หน่วยประสบการณ์แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของแต่ละวิชาในแต่ละหน่วยประสบการณ์ ความแตกต่างในขั้นตอนนี้จากการวางแผนการจัดการเรียนรู้ในอดีตคือ ครูในแต่ละระดับชั้นจะต้องร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ใช้การวางแผนเป็นรายวิชา (ฉัตรชัย หวังมีจมี และ งามอาจ นัยวัฒน์, 2560) เพราะความรู้ในทุกสาระจะมีส่วนในการทำให้ภารกิจของเด็กที่จะต้องปฏิบัติในแต่ละหน่วยประสบการณ์สำเร็จ และเมื่อปฏิบัติเสร็จแล้วเด็กจะต้องร่วมกันถอดสรุปบทเรียนที่ได้รับจากการลงมือทำภารกิจนั้นๆ ทั้งนี้ในการออกแบบกิจกรรมครูจะต้องออกแบบให้กิจกรรมมีความหลากหลายสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนที่แตกต่างกัน เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการที่เขามีความถนัดก็จะส่งผลให้การเรียนรู้สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (AbdRahman et al, 2010)

5. หนุนเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ บทบาทของครูจะเปลี่ยนแปลงจากการเป็นผู้นำเสนอข้อมูลให้กับเด็กเป็นการกระตุ้นให้เด็กค้นคว้าหาความรู้ที่จำเป็นสำหรับเขา เพื่อให้พวกเขาทำภารกิจสำเร็จ (Baker, 2013) ความล้มเหลวของการจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ง่ายหากครูขาดความอดทนที่จะรอในการค้นคว้าหาความรู้ของเด็ก ไม่สามารถสร้างคำถามให้กับเด็กเพื่อให้พวกเขาไปค้นหาความรู้ได้ แนนอนครีบอกให้เด็กรู้รู้นั้นไปเลยมันง่ายและเร็วและครูจะรู้สึกว่าได้ทำหน้าที่ในการสอนแล้ว แต่ความจริงแล้วความรู้ที่เด็กได้รับในรูปแบบนี้เป็นความรู้ที่ขาดความคงทนและบางครั้งเด็กเองก็ไม่เห็นคุณค่าใดๆ เลย แต่เราก็ต้องยอมรับว่าความอดทนของเด็กก็น้อยเช่นกัน ดังนั้นบทบาทสำคัญของครูคือการสร้างกำลังใจในการเรียนรู้ให้กับเด็ก แนะนำหาทางออกให้กับพวกเขา ชื่นชมในความสำเร็จในระหว่างเส้นทางการทำงานของพวกเขา เพื่อให้เขายืนหยัดในการเรียนรู้จนถึงปลายทาง (AbdRahman et al, 2010)

หลายครั้งที่มีการวางแผนกันอย่างรอบคอบแล้วกลับมาเจอความล้มเหลวตอนลงมือทำ เหตุผลสำคัญคือครูขาดความอดทนรอผลจากการลงมือเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งในการลงมือเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นครูจำเป็นต้องอาศัยความอดทนเพื่อเห็นผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งเปรียบเทียบได้กับนักกีฬาที่กว่าจะได้ชัยชนะนั้นจะซ้อมซ้ำๆ ในระยะเวลาที่มากพอและอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะประสบกับความรู้สึกท้อแท้ เบื่อหน่ายต่อการฝึกซ้อม แต่ก็ไม่มีโค้ชคนไหนลงที่ไปซ้อมหรือลงแข่งขันแทนนักกีฬาของตนเองได้ ครูก็เช่นกันหน้าที่สำคัญคือออกแบบกระบวนการให้สอดคล้องกับเด็ก กระตุ้นเชียร์ให้กำลังใจเป็นสำคัญ การจะตัดช่อน้อยแต่พอตัวด้วยการบอกความรู้ให้กับผู้เรียนและสรุปว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้แล้วนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีมูลความจริง

6. สร้างความภูมิใจในผลการเรียนรู้ คือการสร้างเวทีให้กับเด็กในการนำเสนอผลงานของพวกเขา เพื่อสร้างความมั่นใจในการเรียนรู้ของพวกเขา ทำให้พวกเขามีความภาคภูมิใจในความพยายามของพวกเขา และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ต่อไป (AbdRahman et al, 2010) ผู้เขียนเชื่อว่าหากโรงเรียนใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแล้ว ภาพงานนิทรรศการ สัปดาห์วิชาการของโรงเรียนที่เชิญผู้ปกครอง แขกผู้มีเกียรติ มาชมที่โรงเรียนจะแตกต่างโดดเด่นไม่เหมือนใคร และมันจะเป็นงานแสดงผลงานวิชาการที่เด็กคือพระเอกอย่างแท้จริง ที่สำคัญกว่านั้นคือโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมนี้ได้ปีละหลายๆ ครั้ง โดยที่มีผลงานไม่ซ้ำกันเลยในแต่ละครั้ง กิจกรรมในชั้นตอนนี้ ไม่ใช่แค่การสร้างการเรียนรู้ที่มั่นคงให้กับเด็กเท่านั้น แต่ยังเป็นช่องทางเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดจนเทคนิคในการเป็นโค้ชกับนักเรียนในการเรียนรู้ของครูภายในโรงเรียนอีกด้วย ซึ่งการแลกเปลี่ยนระหว่างครูจะช่วยให้ความรู้ความสำเร็จของครูแต่ละคนได้รับการขยายต่อการปฏิบัติกับคนอื่นๆ สร้างความภูมิใจให้กับครูด้วยเช่นกัน

บทสรุป

การเปลี่ยนจากการสอนที่ครูคือคนสำคัญ การถ่ายทอดเนื้อหาจากครูไปยังนักเรียนคือกิจกรรมหลักของชั้นเรียนไปสู่การให้นักเรียนเป็นพระเอก มีบทบาทสำคัญในการตั้งประเด็น ค้นหาความรู้ ลองปฏิบัติความรู้ สรุปความรู้นั้นไม่ใช่เรื่องที่ยากนัก เพราะมันเป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ และยิ่งไปกว่านั้นการลงมือเปลี่ยนเพียงครั้งเดียวแล้วสรุปเป็นคำตอบว่าเป็นวิธีการที่ล้นหลามนั้นเป็นการให้คำตอบที่ไม่ยุติธรรมสำหรับการยกระดับคุณภาพการศึกษาเลย กระบวนทัศน์ใหม่นี้เป็นความจำเป็นที่ครูจะต้องมั่นใจและฝึกฝนตนเองให้สามารถใช้กระบวนการดังกล่าวไปสู่ความสำเร็จได้ เพราะความพยายามเปลี่ยนแปลงครั้งนี้คือการสร้างอนาคตให้กับลูกหลานของเราเอง

เอกสารอ้างอิง

- จารุวัจน์ สองเมือง และอิบรอฮิม อัลมูสตอฟา. (2559). การจัดการเรียนการสอนในความแตกต่างของผู้เรียน: แบบอย่างจากศาสนทูต (ช.ล.). วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 27(2), 12-20.
- จารุวัจน์ สองเมือง. (2551). สภาพ ปัญหา ความต้องการด้านสื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 14(1), 69-84.

- จารุวัจน์ สองเมือง. (2558). การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. ใน บัณฑิตวิทยาลัยและการวิจัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี. **การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาสู่สังคมสันติสุขและประชาคมอาเซียน**. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2. (หน้า 183- 190). ปัตตานี: บัณฑิตวิทยาลัยและการวิจัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี.
- ฉัตรชัย หวังมีจมี และ งามอาจ นัยพัฒน์. (2560). สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21: ปรับการเรียนรู้ เปลี่ยนสมรรถนะ. **สถาบันเสริมศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, 12(2), 47-63.
- ธีรวัจน์ อุดมสินเจริญกิจ. (2559). ไทยแลนด์ 4.0 และการตลาด 3.0 กับความอยู่รอดของธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์. **วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร**, 1(1), 78-86.
- นพมาศ หงษาชาติ. (2553). การพัฒนารูปแบบการอบรมครูสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาของจังหวัดฉะเชิงเทราโดยบูรณาการแนวคิดทฤษฎีภาษาศาสตร์ยุคหลังสมัยใหม่. **วารสารศิลปศาสตร์**, 2(2), 48- 67.
- นฤมล เทพนวล. (2558). การศึกษาพฤติกรรมการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่**, 7(2), 78-97.
- พัชนี กุลทานันท์, พิสิฐ เมธาภัทร, ไพโรจน์ สติรยากร และมนต์ชัย เทียนทอง. (2554). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูแบบผสมผสานในการทำวิจัยในชั้นเรียน. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 5(2), 97-115.
- พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน. (2550). สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง. ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **“โอกาสและความหวังในการพัฒนาการศึกษาไทย” เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง 50 ปี คณะครุศาสตร์ 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ 115 ปี การฝึกหัดครูไทย**. รายงานการประชุมวิชาการและเผยแพร่ผลงานวิจัยระดับชาติ. (หน้า 402-407). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรานันท์ ทองเทพ. (2560). **สื่อไทยยุค 4.0 (1): สิ่งพิมพ์ยังขบเซา นักข่าวเสี่ยงตกงานเพิ่ม**. สำนักข่าวบีบีซี ประจำประเทศไทย. ค้นเมื่อ 12 มกราคม 2562, จาก <http://www.bbc.com/thai/thailand-39176803>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2557). **สาระสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทย ด้านการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สุวิมล เขียวแก้ว. (2557). สอนดีมีประสิทธิภาพ. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี**, 25(3), 12-18.

AbdRahman, F., Scaife, J., Yahya, N., & AbJalil, A. (2010). Knowledge of Diverse Learners: Implications for the Practice of Teaching. **International Journal of Instruction**, 3(2), 83-96.

Baker, D. (2013). Art Integration and Cognitive Development. **Journal for Learning through the Arts**, 9(1), 1-15.

Guthrie, J. T., Wigfield, A., & VonSecher, C. (2000). Effects of Integrated Instruction on Motivation and Strategy Use in Reading. **Journal of Educational Psychology**, 92(2), 331-341.

Kurt, K., & Pehlivan, M. (2013). Integrated programs for science and mathematics: review of related literature. **International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology**, 1(2), 116-121.

Spada, N., & Lightbown, P. M. (2008). Form-Focused Instruction: Isolated or Integrated?. **TESOL Quarterly**, 42(2), 181-208.

Symantec. (2017). **2017 Internet Security Threat Report**. Retrieved Jan 15, 2018, from <https://www.symantec.com/content/dam/symantec/docs/reports/istr-22-2017-en.pdf>